

Kancelária Národnej rady Slovenskej republiky
Odbor Parlamentný inštitút

Edícia: Prehľady

6/2022

Ľudskoprávne výbory

Vypracovala: JUDr. Helena Latáková,
Odbor Parlamentný inštitút

Schválila: PhDr. Natália Petranská Rolková, PhD.,
riaditeľka Odboru Parlamentný inštitút

Anotácia:

Predložený materiál sa venuje parlamentným výborom zameraným na problematiku ľudských práv. Poskytuje prehľad o základných typoch výborov a ich postavenia v parlamentoch vybraných štátov.

Kľúčové slová:

ľudskoprávny výbor, výbor pre ľudské práva, parlament

Bratislava
december 2022

Postavenie Odboru Parlamentný inštitút definuje § 144 zákona NR SR č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky, podľa ktorého Parlamentný inštitút plní informačné, vzdelávacie a dokumentačné úlohy súvisiace s činnosťou NR SR a jej poslancov. Súčasťou odboru je aj Oddelenie Parlamentná knižnica a Oddelenie Parlamentný archív.

V rámci informačnej činnosti Odbor Parlamentný inštitút vydáva spravidla tieto informačno-analytické materiály:

V oblasti vzdelávania Odbor Parlamentný inštitút zastrešuje úvodné inštruktážne semináre najmä pre novozvolených poslancov, účasť Kancelárie NR SR na parlamentnej rozvojovej spolupráci určenej pre zahraničné parlamenty, stážový program pre študentov vysokých škôl, ako aj ďalšiu vzdelávaciu, prednáškovú a publikačnú činnosť.

Materiál slúži výlučne pre poslancov Národnej rady Slovenskej republiky a zamestnancov Kancelárie NR SR a nemôže v plnej miere nahrádzať právne alebo iné odborné poradenstvo v danej oblasti. Údaje použité v materiáli sú aktuálne k dátumu jeho zverejnenia. Zverejňovanie materiálu je možné iba so súhlasom Odboru Parlamentný inštitút a autorov.

Materiál neprešiel jazykovou úpravou.

Všetky iniciatívne materiály PI nájdete na:
<https://www.nrsr.sk/web/?sid=nrsr/kancelaria/pi/oa/materialy/pm>

Ľudskoprávne výbory v parlamentoch vybraných štátov

Anotácia

Predložený materiál sa venuje parlamentným výborom zameraným na problematiku ľudských práv. Poskytuje prehľad o základných typoch výborov a ich postavenia v parlamentoch vybraných štátov.

Kľúčové slová

ľudskoprávny výbor, výbor pre ľudské práva, parlament

Human rights committees in parliaments of selected states

Annotation

The presented analysis focuses on parliamentary committees devoted to human rights. It provides an overview of the basic types of committees and their status in selected states' parliaments.

Key words

human rights committee, parliament

Obsah

Úvod.....	5
Ľudskoprávny výbor ako stály výbor.....	6
1 Bulharsko	6
2 Litva	8
3 Lotyšsko	10
Ľudskoprávny výbor zriadený rozhodnutím parlamentu v danom volebnom období... 12	
4 Slovensko	12
5 Nemecko – Bundestag.....	13
Ľudské práva ako súčasť pôsobnosti všeobecne zameraného výboru..... 15	
6 Belgicko	15
7 Fínsko	16
8 Švédsko	17
Zhrnutie.....	18
Použité zdroje.....	20

Úvod

V prehľadovej štúdii sa zaoberáme výbormi, ktorých činnosť sa orientuje na problematiku ľudských práv. Vychádzame z vypracovaných odpovedí na požiadavku z Európskeho centra pre parlamentný výskum a dokumentáciu (ECPRD)¹, a rokovacích poriadkov parlamentov vybraných štátov. V rámci siete ECPRD bolo oslovených 38 štátov, na požiadavku reagovalo 27 z nich. Na základe analýzy všetkých odpovedí bolo možné ľudskoprávne výbory rozdeliť do troch základných modelov:

1. *Ľudskoprávny výbor ako samostatný stály výbor parlamentu zriaďovaný na základe právneho predpisu,*
2. *Ľudskoprávny výbor ako samostatný ad hoc zriaďovaný výbor parlamentu na základe rozhodnutia parlamentu; a*
3. *výbor, ktorého súčasťou je okrem iného aj agenda ľudských práv.*

Na porovnanie ľudskoprávnych parlamentných výborov bolo za reprezentatívnu vzorku vybraných osem štátov, ktoré poskytujú ucelený obraz o fungovaní týchto modelov.

Pri analýze *stálych* ľudskoprávnych výborov rozdeľujeme informácie do kategórií (ako právomoc a pôsobnosť, zloženie, schôdze a účasť iných osôb na schôdzach). *Pri ostatných dvoch modeloch* prinášame stručný prehľad o ich fungovaní v blokoch, keďže obvykle sa ich pôsobnosť určuje rozhodnutím parlamentu *ad hoc*, prípadne je ľudskoprávna agenda len jednou z viacerých oblastí, ktorou sa výbor zaoberá.

¹ ECPRD Request no. 5026 Committees for Human Rights. Dostupné po prihlásení na: <https://ecprd.secure.europa.eu/ecprd/private/request-details/690218>

Ľudskoprávny výbor ako stály výbor

Štáty, ktoré zriaďujú stále ľudskoprávne výbory zo zákona sú *napríklad*:

- *Bulharsko*: Výbor pre ľudské práva, náboženstvá a sťažnosti občanov;
- *Cyprus*: Výbor pre ľudské práva a rovnaké príležitosti mužov a žien;
- *Chorvátsko*: Výbor pre ľudské a národné menšinové práva;
- *Poľsko*
 - Sejm: Výbor pre spravodlivosť a ľudské práva;
 - Senát: Výbor pre ľudské práva, právny štát a petície.

1 Bulharsko

V Národnom zhromaždení sa zriaďuje stály **Výbor pre ľudské práva, náboženstvá a sťažnosti občanov**.

Právomoc a pôsobnosť:

- posudzuje všetky návrhy zákonov, rozhodnutí a deklarácií v oblasti ľudských práv a náboženstva, a vo väčšine z nich je gestorským výborom;
- pripravuje správy, návrhy a stanoviská k návrhom zákonov Národného zhromaždenia;
- posudzuje sťažnosti a podnety od občanov; na výbor sa môže obrátiť každý občan v prípade nezákonného, nesprávneho konania alebo nečinnosti správnych orgánov a úradníkov, ktoré sa dotýkajú ich zákonných práv a záujmov;
- spolupracuje priamo s národnými inštitúciami pre ľudské práva, ktorých členov volí Národné zhromaždenie (ombudsman, Komisia na ochranu pred diskrimináciou); je kompetentný výbor na vykonávanie voľby ombudsmana a jeho, predsedu, podpredsedu a troch členov Komisie na ochranu pred diskrimináciou (organizuje verejné vypočutie, pripravuje podklady a navrhuje kandidátov Národnému zhromaždeniu);
- posudzuje výročné správy ombudsmana a Komisie na ochranu pred diskrimináciou a navrhuje ich prijatie;
- spolu s Výborom pre právne záležitosti posudzuje výročnú správu ministra spravodlivosti o implementácii rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva v prípadoch proti Bulharskej republike.

Zloženie výboru:

- pozostáva z predsedu, 4 podpredsedov a členov² volených Národným zhromaždením.

² V súčasnosti sa výbor skladá zo 16 členov.

Schôdze:

- schôdzu zvoláva predseda (a ak o to požiada aspoň tretina členov výboru), ktorý oznámi program, čas a miesto rokovaní najmenej dva dni pred konaním schôdze na webovom sídle Národného zhromaždenia a e-mailom členom výboru;
- výbor sa schádza na pravidelných a mimoriadnych zasadnutiach:
 - o pravidelné schôdze sa konajú týždenne počas schôdzí Národného zhromaždenia;
 - o ak si to okolnosti vyžadujú, môžu sa konať mimoriadne zasadnutia a výnimočne zasadnutia mimo hlavného mesta;
- **schôdze sú verejné.** Rokovania sú vysielané v reálnom čase na internete prostredníctvom webovej stránky Národného zhromaždenia, ako aj na oficiálnych profiloch na sociálnych sieťach;
- správy z verejných schôdzí sú prístupné na internetovej stránke výboru. Z rokovania sa vyhotovuje prepis, ako aj zvukovo-obrazový záznam, ktorý sa najneskôr nasledujúci deň po rokovaní zverejní na webovom sídle výboru;
- **výbor je uznášaniaschopný, ak je prítomná nadpolovičná väčšina jej členov.** Ak po ohlásenom čase začiatku schôdze nie je uznášaniaschopná, výbor sa síce môže zísť, ale môže vykonávať len vypočutia a diskusie (nemôže hlasovať a prijímať rozhodnutia);
- **rozhodnutia sa prijímajú nadpolovičnou väčšinou prítomných členov,** hlasovanie je prezenčné a poznamenáva sa, koľko poslancov hlasovalo „za“, „proti“ a „zdržalo sa hlasovania“.
-

Účasť iných osôb na schôdzach:

- poslanci, ktorí nie sú členmi výboru, sa môžu zúčastniť všetkých jeho schôdzí bez hlasovacieho práva;
- občania sa môžu zúčastňovať na rokovaniach výboru v súlade s režimom prístupu v Národnom zhromaždení a postupom ustanoveným vo výbore, ako aj podávať písomné stanoviská k návrhom zákonov;
- zástupcovia mimovládnych organizácií, náboženských spoločností môžu predkladať písomné vyjadrenia a z ich podnetu majú právo zúčastňovať sa na rokovaniach výboru a zúčastňovať sa na prerokovávaní prerokúvaných návrhov zákonov Národného zhromaždenia týkajúcich sa predmetu ich činnosti v súlade s postupom stanoveným vo výbore; na zasadnutia výboru sa pozývajú zástupcovia organizácií, ktoré predložili písomné podania;
- štátne orgány, funkcionári štátnej a obecnej správy, a občania sú povinní poskytnúť na požiadanie všetky informácie a podklady, ako aj stanoviská potrebné na činnosť výboru.

2 Litva

Výbor pre ľudské práva je jedným zo 16 stálych výborov Seimas-u (parlamentu).

Právomoc a pôsobnosť:

- posudzuje a predkladá návrhy na rozvoj štátnej politiky ľudských práv a slobôd;
- pripravuje a prerokováva návrhy zákonov a iných právnych aktov v oblasti ochrany ľudských práv a slobôd;
- predkladá ministerstvám, štátnym inštitúciám a iným organizáciám, ako aj výborom Seimas odporúčania a návrhy k otázkam patriacim do pôsobnosti výboru;
- predpísaným spôsobom predkladá Seimas-u a v zmysle rokovacieho poriadku predsedovi výboru návrhy týkajúce sa počtu pracovných miest a financovania úradu ombudsmana, a iných zodpovedných inštitúcií, ktoré zabezpečujú ochranu ľudských práv a slobôd;
- posudzuje sťažnosti, stanoviská a návrhy týkajúce sa práce ombudsmana a iných inštitúcií zodpovedných Seimas-u, ktoré zabezpečujú ochranu ľudských práv a slobôd bez toho, aby bola porušená zásada nezávislosti;
- v prípade potreby pripravuje návrh uznesenia o vyslovení nedôvery ombudsmanovi alebo akémukoľvek inému úradníkovi poverenému Seimas-om, ktorý zabezpečuje ochranu ľudských práv a slobôd, a predloží ho Seimas-u na posúdenie;
- predkladá Seimas-u závery týkajúce sa návrhov uznesení, ktoré pripravujú iné výbory;
- posudzuje a pripravuje návrhy zákonov, posudzuje návrhy jednotlivcov, organizácií a inštitúcií v otázkach spadajúcich do pôsobnosti výboru a záležitostí týkajúcich sa občanov Litvy s pobytom v zahraničí,
- vykonáva kontrolu inštitúcií (okrem súdov), ktoré riešia otázky týkajúce sa ochrany ľudských práv a slobôd;
- spolupracuje s organizáciami a inštitúciami pôsobiacimi v oblasti ochrany ľudských práv a slobôd.

Zloženie výboru:

- skladá sa z predsedu a podpredsedu, a ďalších členov vymenovaných Seimas³ (*výbory sa skladajú najmenej zo 7 a najviac 13 členov s výnimkou dvoch výborov podľa zásady pomerného zastúpenia politických skupín – konkrétny počet členov každého výboru sa určí uznesením výboru Seimas*).

³ Výbor pre ľudské práva má v súčasnosti 7 členov.

Schôdze ⁴:

- zasadnutiam výboru predsedá predseda výboru alebo v jeho mene podpredseda. Kým predsedu výboru neschváli Seimas, schôdzam výboru predsedá najstarší člen výboru;
- riadne a mimoriadne schôdze sa konajú na základe rozhodnutia predsedov výborov. Mimoriadne schôdze výborov sa konajú aj na žiadosť aspoň tretiny členov výboru, ako aj na žiadosť Seimas. Predbežný program riadnej schôdze výboru sa spravidla prijíma na predchádzajúcej schôdzi výboru. Počas mimoriadnej schôdze výboru sa posudzujú len otázky, ktoré predložili iniciátori schôdze;
- schôdze sú **verejné**. Výbory môžu organizovať neverejné schôdze, na ktorých sa počas rokovaní predkladajú informácie týkajúce sa štátneho alebo obchodného tajomstva, ako aj iné informácie, ktorých použitie a šírenie je obmedzené zákonom. Schôdzi sa môžu zúčastňovať zástupcovia médií (s výnimkou neverejných schôdzi). Rozhodnutie o konaní neverejnej schôdze sa prijme, ak o ňom hlasuje väčšina členov výboru;
- výbor **je uznášaniaschopný, ak je prítomná viac ako polovica členov výboru**;
- **rozhodnutia sa prijímajú na základe otvoreného hlasovania jednoduchou väčšinou** členov výboru **prítomných** na schôdzi (v prípade rovnosti hlasov rozhoduje predseda).

Účasť iných osôb na schôdzach:

- ak výbor rozhodne, že je potrebné vypočuť člena vlády alebo funkcionára inej štátnej inštitúcie (okrem súdov), dotknutú osobu o tom upovedomí predseda výboru. Oslovená osoba sa musí najneskôr do dvoch týždňov (ak výbor nepožiada inak) zúčastniť na schôdzi výboru, na ktorej sa relevantná otázka vopred zaradená do programu prerokuje;
- výbor organizuje diskusie pre verejnosť zamerané na oboznámenie sa verejnosti s legislatívnymi iniciatívami EÚ, na zistenie názorov verejnosti, odborníkov a zainteresovaných skupín na návrhy na prijatie právnych predpisov EÚ a ich možný vplyv na Litvu, s cieľom zistiť ich stanoviská a argumenty. Na tieto diskusie sú pozvaní politici, odborníci, vedci, zástupcovia rôznych mimovládnych organizácií, verejných skupín, sociálnych partnerov, štátnych inštitúcií.⁵

⁴ Rokovací poriadok Seimas Litovskej republiky. Dostupné na: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.123B53F30F70/asr>

⁵ Činnosť Výboru pre ľudské práva Litovskej republiky. Dostupné na: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=38511&p_k=1

3 Lotyšsko

Saeima (parlament) zriaďuje stály **Výbor pre ľudské práva a verejné záležitosti** na základe článku 149 Rokovacieho poriadku. Výbor pokrýva *všetky otázky súvisiace s ľudskými právami, vrátane práv detí, práv osôb so zdravotným postihnutím, menšín a žiadateľov o azyl*, ako aj širšieho okruhu vecí verejných (napríklad problematiku náboženských organizácií, štátnych sviatkov a pamätných dní, veteránov; médií v rozsahu slobody prejavu a zlepšenia mediálneho prostredia).

Právomoc a pôsobnosť:

- posudzuje návrhy zákonov pripravené kabinetom ministrov, samotným výborom alebo najmenej piatimi poslancami, ako aj návrhy zákonov, ktoré inicioval prezident Lotyšska alebo desatina voličov;
- pripravuje pridelené legislatívne návrhy do parlamentných čítaní;
- pripomienkuje legislatívne návrhy a navrhuje právne predpisy;
- pripravuje rozhodnutia pre Saeima o vymenovaní alebo prepustení kľúčových verejných činiteľov;
- požaduje od zodpovedných ministrov, miestnych samospráv a ich orgánov (orgánov podriadených ministerstvám a obecným úradom alebo pod ich dohľadom) relevantné informácie a údaje;
- preskúmava a hodnotí návrhy alebo žiadosti predložené fyzickými a právnickými osobami v otázkach, ktoré patria do jeho pôsobnosti;
- je oprávnený vytvárať podvýbory, ktoré vykonávajú prípravné práce alebo špecifické úlohy.

Zloženie výboru:

- o štruktúre výboru rozhoduje Saeima. Všetky politické skupiny zvolené do Saeimy majú vo výbore pomerné zastúpenie⁶.

Schôdze:

- zasadnutia výboru **sú verejné**, výbor však môže rozhodnúť aj o neverejných zasadnutiach;
- výbor môže organizovať rôzne stretnutia i mimo obvyklého miesta schôdzí (napríklad v teréne) v podobe konferencií a podujatí;

⁶ V súčasnosti má výbor 9 členov.

- výbor je uznášaniaschopný, ak sa na nich zúčastňuje aspoň polovica počtu členov; rozhodnutia sa prijímajú väčšinou hlasov.⁷

Účasť iných osôb na schôdzach:

- za účelom zodpovedania otázok a poskytnutia informácií môžu byť verejní funkcionári požiadaní o účasť na zasadnutiach výboru. Do výboru sú často pozývaní ministerskí zamestnanci, úradníci rôznych vládnych a miestnych orgánov, agentúr a mimovládnych organizácií za účelom zabezpečenia efektívnejšieho riešenia verejných otázok;
- hlavným partnerom výboru v oblasti ľudských práv je Úrad ombudsmana, úzko spolupracuje s ministerstvom zahraničných vecí, ministerstvom spravodlivosti, ministerstvom vnútra, ministerstvom sociálnych vecí a ministerstvom zdravotníctva. Výbor spolupracuje s mimovládnymi organizáciami, s profesijnými a sektorovými organizáciami, ako aj ďalšími pri riešení otázok súvisiacich s mediálnou politikou.

⁷ Saeima Lotyšska: Ako fungujú výbory? Dostupné na: <https://www.saeima.lv/lv/13-saeima/komisijas-un-apaksmisijas1/ka-strada-komisijas/>

Ľudskoprávny výbor zriadený rozhodnutím parlamentu v danom volebnom období

Slovensko a Bundestag v Nemecku sú príkladom **ad hoc** zriaďovania výboru pre ľudské práva. V minulosti tak vytváralo ľudskoprávny výbor aj Maďarsko (do r. 2014), aktuálne je problematika ľudských práv súčasťou Výboru pre spravodlivosť.

4 Slovensko

Národná rada Slovenskej republiky na ustanovujúcej schôdzi aktuálneho VIII. volebného obdobia zriadila **Výbor NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny** ako jeden z 19 výborov, ktoré v súčasnosti pôsobia a fungujú v parlamente. Výbor pre ľudské práva sa s obmenami názvu zriaďuje kontinuálne v každom volebnom období od roku 1998.⁸

Výbory najmä

- a) *podávajú národnej rade návrhy zákonov a iné odporúčania vo veciach, ktoré patria do úseku ich činnosti,*
- b) *sledujú, ako sa dodržiavajú a vykonávajú zákony a či predpisy vydané na ich vykonanie sú s nimi v súlade. Ak výbor zistí porušenie zákona alebo že vykonávací predpis nie je s ním v súlade alebo nebol vôbec vydaný alebo včas vydaný, upovedomí o tom príslušného člena vlády alebo príslušného vedúceho iného ústredného orgánu štátnej správy a požiada ho o neodkladné vykonanie nápravy; ak nápravu nevykoná, upovedomí o tom národnú radu,*
- c) *na úseku svojej činnosti rokujú o zásadných otázkach hospodárskeho a sociálneho rozvoja Slovenskej republiky, najmä o plnení programového vyhlásenia vlády, o návrhu štátneho rozpočtu a jeho plnení a o štátnom záverečnom účte; na tento účel spolupracujú s členmi vlády a vedúcimi iných štátnych orgánov, verejnoprávnych ustanovizní a orgánov zriadených zákonom,*
- d) *spolupracujú s orgánmi verejnej správy a využívajú na svoju činnosť ich podnety a návrhy. Na získanie poznatkov môžu pozývať na svoje schôdze k prerokúvaným otázkam, najmä k návrhom zákonov, predstaviteľov orgánov verejnej správy; môžu vykonávať aj poslanecké prieskumy a výjazdové schôdze výborov.*

Základnou úlohou Výboru NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny je posudzovať návrhy zákonov predložených oprávnenými subjektmi z pohľadu dodržiavania a podpory ľudských práv, práv príslušníkov národnostných menšín, ostatných zraniteľných skupín, ochrany

⁸ Prvý takýto výbor vznikol v SNR už roku 1990, ďalšie výbory, ktoré aspoň čiastočne prelínali problematiku ľudských práv, práv etník či národností boli zriadené v SNR / NR SR vo volebných obdobiach 1992 – 1994 a 1994 – 1998.

osobných údajov, rovnoprávnosti žien a mužov s dôrazom na princíp zákazu diskriminácie. Výbor venuje osobitnú pozornosť zákonom, ktoré upravujú činnosť nezávislých ľudskoprávných inštitúcií (verejný ochranca práv, komisár pre deti a komisár pre osoby so zdravotným postihnutím, Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Úrad na ochranu osobných údajov, Ústav pamäti národa). Ako gestorský výbor prerokúva správy prekladané týmito inštitúciami Národnej rade SR. Pri vykonávaní svojej kontrolnej činnosti výbor spolupracuje aj s relevantnými mimovládnyimi organizáciami, ako aj so splnomocnencom vlády pre rómske komunity, alebo so splnomocnencom vlády pre národnostné menšiny. Pripravuje voľby predsedu Úradu na ochranu osobných údajov, verejného ochranca práv, predsedu a členov Správnej rady Ústavu pamäti národa, členov Dozornej rady Ústavu pamäti národa, voľby komisára pre deti a komisára pre osoby so zdravotným postihnutím. Na základe podnetov členov výboru a verejnosti môže výbor rokovať o aktuálnych spoločenských problémoch, ak sa domnieva, že boli porušené, resp. hrozí porušovanie ľudských práv konkrétnej skupiny osôb.

5 Nemecko – Bundestag

Nemecký Bundestag vyjadril svoj osobitný záväzok v oblasti ľudských práv a humanitárnej pomoci v roku 1998 zriadením osobitného **Výboru pre ľudské práva a humanitárnu pomoc**:

- zaoberá sa širokým spektrom ľudských práv a humanitárnych problémov; medzi kľúčové otázky patrí situácia etnických, náboženských a iných menšín, toky utečencov, zmenšujúci sa priestor pre občiansku spoločnosť, ochrana obhajcov ľudských práv, boj proti mučeniu a zrušenie trestu smrti, no zaoberá sa tiež všeobecnými témami, akými sú rozvoj demokracie v jednotlivých krajinách a regiónoch, či vplyv globálnej ekonomickej aktivity na ľudské práva a slobodu náboženského vyznania;
- s cieľom získať informácie a prispieť k riešeniu problémov sa výbor zapája do dialógu s vládami a parlamentmi, národnými a medzinárodnými organizáciami; organizuje vypočutia, konzultácie s odborníkmi a dôverné diskusie s cieľom získať relevantné informácie z prvej ruky (vrátane vycestovania na miesto alebo práce v teréne);
- požaduje od federálnej vlády pravidelné brífingy o situácii v oblasti ľudských práv a o službách humanitárnej pomoci a deficitoch v rôznych krízových regiónoch;
- z iniciatívy výboru vytvoril nemecký Bundestag program „*Parlamentári chránia poslancov*“, ktorým sa podporuje práca vybraných poslancov parlamentu a obhajcov ľudských práv na celom svete (ktorí sa nemôžu slobodne vyjadrovať alebo sú prenasledovaní, zadržávaní alebo sa im vyhráža smrťou);

- je zodpovedný za prípravu rozhodnutí Bundestagu a diskutuje o návrhoch zákonov týkajúcich sa oblastí ich politiky; ak je gestorský výbor, zodpovedá za návrh zákona, ktorý reviduje tak, aby ho na konci procesu mohlo schváliť plénum;
- na prípravu a podporu jeho práce si môže zriadiť podvýbory.

Vo všeobecnosti prácu výborom spravidla prideľuje plénum Bundestagu. Po prvom čítaní v pléne sa návrhy zákonov postúpia na prerokovanie príslušným odborným výborom. Výbory sa však môžu zaoberať záležitosťami aj z vlastnej iniciatívy. Na základe tohto môžu rokovať o otázkach, ktoré spadajú do ich pôsobnosti a získavať informácie o legislatívnych zámeroch ministerstiev. Výbory môžu tiež organizovať verejné vypočutia, na ktoré sú pozývaní zástupcovia záujmových skupín a experti. Cieľom vypočutí tohto druhu je poskytnúť členom výboru prístup k dodatočným informáciám a poskytnúť im čo najkomplexnejšie informácie o možných dopadoch zákona.

Každý výbor sa skladá z predsedu, podpredsedu a určitého počtu členov (každý má zároveň náhradníka, ktorý ho zastupuje v čase jeho neprítomnosti). Počet členov sa líši od výboru k výboru v závislosti od množstva práce, ktorú možno očakávať⁹.

Rokovania výborov v zásade **nie sú verejné**. Výbor sa môže rozhodnúť, že na konkrétnu časť schôdze prístup verejnosti povolí. Výbor je **uznášaniashopný**, ak je **prítomná väčšina členov**.¹⁰ Pokiaľ základný zákon, spolkový zákon alebo rokovací poriadok neobsahujú iné ustanovenia, **rozhoduje jednoduchá väčšina**.¹¹

⁹ Aktuálne má Výbor pre ľudské práva a humanitárnu pomoc 19 členov.

¹⁰ Bundestag. Rokovací poriadok. Dostupné na:

https://www.bundestag.de/parlament/aufgaben/rechtsgrundlagen/go_btg/go07-245166

¹¹ Tamtiež.

Ľudské práva ako súčasť pôsobnosti všeobecne zameraného výboru

Štáty, ktoré nezriaďujú stále výbory, ani nezriaďujú *ad hoc* výbory zamerané vyslovene na problematiku ľudských práv, sú napríklad:

- *Belgicko*, ktoré sa problematikou ľudských práv zaoberá vo viacerých výboroch;
- *Fínsko a Estónsko*, kde sa uvedenou problematikou zaoberá Ústavnoprávny výbor;
- *Španielsko*:
 - v Kongrese na tento účel zriaďuje Ústavnoprávny výbor a Výbor pre sociálne práva;
 - v Senáte zriaďuje Ústavnoprávny výbor;
- *Švédsko*, kde sa problematika rieši vo Výbore pre zahraničné záležitosti;
- *Portugalsko*, ktoré zriaďuje Výbor pre ústavnoprávne záležitosti, práva, slobody a záruky.

6 Belgicko

V Snemovni reprezentantov sa otázkami ľudských práv zaoberajú rôzne výbory¹² podľa ich vecnej pôsobnosti, napríklad:

- **Výbor pre spravodlivosť:** niektoré ľudské práva a otázky diskriminácie;
- **Výbor pre revíziu ústavy:** zmeny a doplnenia práv a slobôd zakotvených v Ústave;
- **Výbor pre vnútorné záležitosti:** boj proti obchodovaniu s ľuďmi;
- **Zahraničný výbor:** porušovanie ľudských práv v zahraničí.

Všetky výbory môžu skúmať vládne návrhy zákonov, návrhy zákonov jednotlivých poslancov a návrhy na riešenie týkajúce sa ochrany ľudských práv, odstraňovania všetkých foriem diskriminácie a boja proti obchodovaniu s ľuďmi. Okrem toho majú tieto výbory tradičné právomoci stálych výborov (napr. vypočutie a prijímanie rád od odborníkov, úradov a inštitúcií; zasadnutia pre účely poskytnutia informácií poslancom; návrhy na vytvorenie podvýborov a pracovných skupín; prerokovanie problémov na podnet snemovne a podanie správy plénu; otázky a interpelácie členov vlády).

¹² Snemovňa môže vytvoriť osobitný výbor na preskúmanie záležitosti všeobecného alebo politického záujmu. Napríklad počas plenárneho zasadnutia 24. februára 2022 bol zriadený osobitný výbor poverený hodnotením legislatívy a politik v oblasti obchodovania s ľuďmi a prevádzka. Tento osobitný výbor sa skladá z 13 riadnych členov menovaných snemovňou spomedzi svojich členov podľa pravidiel pomerného zastúpenia politických skupín.

V Senáte taktiež neexistuje osobitný výbor zaoberajúci sa výlučne ľudskými právami. **Výbor pre inštitucionálne záležitosti**, ktorý má vo svojej pôsobnosti ústavnú reformu a ústavné zmeny, je však v rámci ústavy okrajovo zodpovedný aj za tému ľudských práv. Je jedným z troch stálych výborov a predsedá mu predseda Senátu. Má 21 členov a okrem iného sa zaoberá legislatívou týkajúcou sa organizácie federálnych štátov a federálnych entít vypracúvaním informačných správ o všeobecných témach, najmä ak sa téma dotýka iných úrovní moci: štátu, spoločenstiev a regiónov. Je sprostredkovateľom pri konflikte záujmov medzi federálnym štátom a federálnymi subjektmi, alebo medzi samotnými federálnymi subjektmi navzájom a má za úlohu vymenúvať osoby do súdnych orgánov, vrátane Ústavného súdu, Štátnej rady a Vysokej súdnej rady. **Zasadnutia výboru sú verejné.** Výbor sa môže **uznášať len vtedy, ak je prítomná väčšina členov a hlasovanie o návrhoch je platné, len ak sa tak uznesie nadpolovičná väčšina prítomných**¹³.

7 Fínsko

V Eduskunte je **Ústavnoprávny výbor**, ktorého hlavnou funkciou je vydávať stanoviská k návrhom zákonov, vydávať stanoviská k ústavnosti legislatívnych návrhov a iných záležitostí predložených na prerokovanie, ako aj k ich vzťahu k medzinárodným zmluvám o ľudských právach. Navrhuje ústavu a legislatívu, ktorá s ňou úzko súvisí (napríklad legislatívu týkajúcu sa autonómie Åland, volieb, občianstva, jazyka a obrany). Zaoberá sa vecami súvisiacimi s údajným pochybením ministra, správami kancelárky spravodlivosti a parlamentného ombudsmana a výročnou správou vlády. Výbor vykonáva hodnotenie tých, ktorí prejavili záujem o funkciu parlamentného ombudsmana a zástupcu parlamentného ombudsmana na účely voľby týchto funkcionárov, ktorá sa koná na plenárnom zasadnutí.

Ústavnoprávny výbor má **17 členov**. Výbor **je uznášaniaschopný, ak sú prítomné aspoň dve tretiny jeho členov, pokiaľ sa pre danú vec osobitne nevyžaduje vyššie kvórum**. O záležitostiach rozhoduje komisia jednomyseľne alebo hlasovaním. Ústavnoprávny výbor má z dôvodu odlišnej úlohy od ostatných výborov za cieľ prijímať jednomyseľné rozhodnutia.

Prvé zasadnutie výboru zvoláva jeho najstarší člen. Tento člen výboru predsedá, kým nie je oficiálne zvolený predseda. Každý výbor si spomedzi svojich členov volí predsedu a podpredsedu na celé funkčné obdobie. **Zasadnutia výborov sú neverejné.** Výbor však môže otvoriť svoju schôdzu verejnosti v čase, keď zhromažďuje informácie a pripravuje sa na schôdzu. Verejné schôdze výborov či priame prenosy zo schôdzí výborov boli doteraz dosť zriedkavé.

¹³ Senát: Čl. 21 ods. 6 a čl. 45 Rokovacieho poriadku. Dostupné na: https://www.senate.be/doc/Reglement_2021_F.pdf

8 Švédsko

V Riksdag-u (parlament) je za oblasť ľudských práv zodpovedný **Výbor pre zahraničné veci**. Zodpovedá tiež za zahraničnú a bezpečnostnú politiku, rozvojovú spoluprácu a pomoc a za spoluprácu a vzťahy s inými krajinami vo všeobecnosti. V agende výboru sú aj otázky EÚ, OSN a ľudských práv.

Vo všeobecnosti musia mať výbory vždy **nepárny počet členov** a musí ich byť **najmenej 15**¹⁴. Nepárny počet členov vo výboroch je odôvodnený snahou vyhnúť sa, pokiaľ je to možné, rovnakému počtu hlasov vo výboroch. Ak by sa predsa skončilo hlasovanie remízou, rozhodujúci hlas má predseda výboru. V praxi sa rozhodnutia výboru len zriedka prijímajú prostredníctvom formálneho hlasovania.

Zloženie členov výboru odráža rozdelenie kresiel v parlamente. Všetky výbory majú predsedu, a jedného alebo viacerých podpredsedov. Schôdzam výboru predsedá predseda.

Schôdze výborov nie sú verejné. To znamená, že verejnosť a médiá sa na schôdzach zúčastňovať nemôžu. Výbory však môžu usporiadať verejné vypočutie s cieľom získať viac informácií o konkrétnej téme, pričom môžu pozvať odborníkov a zástupcov rôznych spoločenských záujmov. Verejnosť môže sledovať verejné vypočutia na mieste. Schôdze sa vysielajú aj prostredníctvom webovej televízie, je možné ich sledovať naživo alebo zo záznamu.

Výbory majú poradné, legislatívne a kontrolné funkcie, zaujímajú stanovisko k návrhom zákonov. Väčšina návrhov sú vládne návrhy zákonov a návrhy poslancov, ale výbor môže predložiť aj svoj vlastný návrh. Výbory sledujú a hodnotia rozhodnutia parlamentu.

Každý rok **Výbor pre zahraničné veci** predkladá správu výboru, ktorá sa zaoberá problematikou ľudských práv, táto správa sa však zaoberá iba otázkami ľudských práv v zahraničnom kontexte. Nedostatok interného monitorovania ľudských práv vo Švédsku a odporúčanie Rady OSN pre ľudské práva viedli k iniciatíve na zriadenie inštitúcie pre ľudské práva vo Švédsku.¹⁵

¹⁴ V súčasnosti má každý výbor 17 členov.

¹⁵ Touto inštitúciou je Inštitút pre ľudské práva: V januári 2015 dostalo Švédsko od Rady OSN pre ľudské práva v rámci všeobecného pravidelného preskúmania odporúčania na zriadenie inštitúcie pre ľudské práva. Minimálne požiadavky na ľudskoprávnú inštitúciu boli sformulované na medzinárodnom pracovnom stretnutí so zástupcami národných ľudskoprávných inštitúcií v spolupráci s Centrom OSN pre ľudské práva v roku 1991 v Paríži.

Zhrnutie

Parlamenty zriaďujú výbory ako svoje poradné, kontrolné a iniciatívne orgány, ktoré majú odborne pomáhať pri rozhodovaní parlamentu, venovať sa a prediskutovávať aktuálne témy vo vybraných záujmových oblastiach, prípadne predkladať návrhy zákonov. V mnohých právnych poriadkoch určuje postavenie výborov ústava alebo rokovací poriadok parlamentu. Parlamenty zriaďujú výbory zo zákona alebo na základe vlastného rozhodnutia (podľa potreby). Oblasť záujmu výborov často zodpovedá potrebám daného parlamentu alebo fungovaniu štátu, prípadne oblastiam pôsobnosti ministerstiev. Ľudské práva sú prioritou všetkých parlamentov, čo sa prejavuje zriadením osobitných výborov s pôsobnosťou v tejto oblasti alebo zaradením problematiky do pôsobnosti stálych výborov parlamentov.

Na základe získaných informácií možno konštatovať, že výbory s ľudskoprávnou problematikou sú vo väčšine prípadov zriaďované ako **stále výbory**, buď ako:

- **osobitné/specializované** (*Bulharsko, Litva, Lotyšsko*), alebo
- **všeobecné** (problematika v pôsobnosti iného výboru: *Belgicko – Senát, Fínsko, Švédsko*).

Počet členov sa pohybuje od 7 (**menšie výbory**: *Litva*) do 21 (**veľké výbory**: *Belgicko – Senát*), priemerný počet členov je okolo 15 na výbor (**stredné výbory**: *Slovensko, Bulharsko*).

Vo väčšine štátov sú schôdze verejné (*Slovensko, Belgicko – Senát, Bulharsko, Litva, Lotyšsko*), v niektorých sú **neverejné** (*Fínsko, Nemecko – Bundestag, Švédsko*).

Uznášaniaschopnosť je v takmer všetkých štátoch **stanovená prítomnosťou nadpolovičnej väčšiny všetkých členov, pričom na platné prijatie rozhodnutia je potrebné, aby zaň hlasovala nadpolovičná väčšina prítomných členov**. Iné je to v prípade *Fínska*, kde sa vyžaduje prítomnosť dvoch tretín všetkých členov Ústavnoprávneho výboru a na prijatie uznesenia je potrebné, aby prítomní členovia hlasovali jednomyseľne. Vo *Švédsku* neexistujú žiadne predpisy o praktickej úprave hlasovania vo výbore, ale používa sa rovnaký postup hlasovania ako v rokovacej sále. Rozhodnutie o určitom bode rokovania vo výbore má odrážať následné rozhodnutia o tom istom bode v parlamente.

Tabuľka: Ľudskoprávne výbory

Štát	Výbor	Typ	Počet členov	Schôdze	Uznášaniaschopnosť	Rozhodovanie
Slovensko	Výbor NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny	ad hoc	13	verejné	nadpolovičná väčšina všetkých členov	nadpolovičná väčšina prítomných členov
Belgicko <i>Senát</i>	Výbor pre inštitucionálne záležitosti	stály	21	verejné	nadpolovičná väčšina všetkých členov	nadpolovičná väčšina prítomných členov
Bulharsko	Výbor pre ľudské práva, náboženstvá a sťažnosti občanov	stály	16	verejné	nadpolovičná väčšina všetkých členov	nadpolovičná väčšina prítomných členov
Fínsko	Ústavnoprávny výbor	stály	17	neverejné	dve tretiny členov	jednomyseľné
Litva	Výbor pre ľudské práva	stály	7	verejné	nadpolovičná väčšina všetkých členov	nadpolovičná väčšina prítomných členov
Lotyšsko	Výbor pre ľudské práva a verejné záležitosti	stály	9	verejné	nadpolovičná väčšina všetkých členov	nadpolovičná väčšina prítomných členov
Nemecko <i>Bundestag</i>	Výboru pre ľudské práva a humanitárnu pomoc	ad hoc	19	neverejné	nadpolovičná väčšina všetkých členov	nadpolovičná väčšina prítomných členov
Švédsko	Výbor pre zahraničné veci	stály	17	neverejné	*	nadpolovičná väčšina ¹⁶

zdroj: vypracovala autorka na základe získaných údajov

¹⁶ Neexistujú žiadne predpisy o praktickej úprave hlasovania, ale ak sa predložia viac ako dva návrhy týkajúce sa toho istého bodu rokovania, použije sa rovnaký postup hlasovania ako v rokovacej sále. V praxi sa rozhodnutia výboru len zriedka prijímajú prostredníctvom formálneho hlasovania (ako v rokovacej sále), ale aklamáciou. Rozhodnutie o určitom bode rokovania vo výbore má odrážať následné rozhodnutia o tom istom bode v snemovni.

Použité zdroje

1. ECPRD Request no. 5026 Committees for Human Rights. Dostupné po prihlásení na (v angličtine): <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/690218>
2. Rokovací poriadok Seimas Litovskej republiky. Dostupné na (v litovčine): <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.123B53F30F70/asr>
3. Činnosť Výboru pre ľudské práva Litovskej republiky (v litovčine). Dostupné na: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=38511&p_k=1
4. Saeima Lotyšska: Ako fungujú výbory? Dostupné na (v lotyštine): <https://www.saeima.lv/lv/13-saeima/komisijas-un-apakskomisijas1/ka-strada-komisijas>
5. Bundestag. Rokovací poriadok. Dostupné na (v nemčine): https://www.bundestag.de/parlament/aufgaben/rechtsgrundlagen/go_btg/go07-245166
6. Senát Belgicka. Rokovací poriadok. Dostupné na (vo francúzštine): https://www.senate.be/doc/Reglement_2021_F.pdf

Všetky použité zdroje sú aktuálne k dňu zverejnenia materiálu.